

Hospodine, pomiluj ny

je nejstarší známou českou duchovní písní. Vznikla zřejmě na přelomu 10. a 11. století. Jedná se o chorál jednoduché formy s 8 verši, bez rýmu a strofického členění.

Autorství písně bylo připisováno přímo svatému Vojtěchu. Ačkoli to nebylo potvrzeno, mohlo tomu tak být, protože je prokázáno, že sv. Vojtěch hudbu skládal.

Poprvé je doložena roku 1055, kdy byla zpívána při volbě knížete Spytihněva II. Nejstarší dochovaný zápis pochází z kroniky břevnovského mnicha Jana z Holešova z roku 1397.

Byla zpívána i mimo kostel, zejména při slavnostních příležitostech, i jako píseň válečná. Karel IV. ji zařadil do korunovačního řádu. Mistr Jan Hus ji dával zpívat v Betlémské kapli. Společně se Svatováclavským chorálem patřila k prvním českým národním hymnám. Píseň se zpívá dodnes, většinou po bohoslužbách ve znění, které je jen málo změněnou verzí původního textu.

Hospodine, pomiluj ny!

Hospodine, pomiluj ny!

Jezukriste, pomiluj ny!

Ty, spase všeho mira,

spasiž ny i uslyšiž,

Hospodine, hlasy našě!

Daj nám všem, Hospodine,

žizn a mír v zemi!

Krleš! Krleš! Krleš!

Vysvětlivky staročeských a zbytkových staroslověnských formulací : *pomiluj ny = smiluj se nad námi, spase = spasiteli, mira = světa, spasiž ny i uslyšiž = spas nás a vyslyš, žizn = hojnost, mír = pokoj, Krleš = Kyrie eleison (Pane, smiluj se)*

Hospodine pomiluj ny. *Wikipedie* [online]. 1. 10. 2011 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hospodine_pomiluj_ny

- 1) Vysvětli pojem duchovní hudba.
- 2) Vysvětli pojem chorál.
- 3) Vysvětli pojmy verš, rým, strofa (strofické členění).
- 4) Kdo je autorem této písně?
- 5) Kdy vznikla?
- 6) Z které doby je doložená?
- 7) Z které doby pochází její první písemný záznam?
- 8) Kde se našel?
- 9) Co je obsahem písně?
- 10) Kdo ji v historii využíval?
- 11) Kdy a kde se dnes zpívá?

Řešení:

- 1) Hudba náboženská, hudba tvořená pro účely bohoslužby
- 2) Chorál je jednohlasý zpěv, zpíváný většinou větším počtem osob, původně bez doprovodu hudebních nástrojů. Texty chorálů bývají často latinské, buď převzaté z *Bible* (nejvíce z žalmů), nebo mají charakter modlitby. Chorál je původně duchovní písní, využíval se však též jako píseň bojová, demonstrující odvahu vojsk.
- 3) Řádek básně, shoda závěrečných slabik, sloka, dělení do slok

- 4) Nemá doloženého autora
- 5) Na konci 10. st.
- 6) R. 1055 – volba knížete (Spytihněva II.)
- 7) 1397
- 8) V kronice břevnovského mnicha Jana z Holešova
- 9) Modlitba k Hospodinovi
- 10) Karel IV. i Jan Hus
- 11) Dodnes, většinou po bohoslužbách

Svatováclavský chorál

je česká církevní hymna, jejíž kořeny sahají patrně až do 12. století. Původně měla tři pětiřádkové sloky neumělých, sdružených rýmů, ukončené refrémem „Kyrie eleison“. Obsahem byla prostá modlitba ke sv. Václavu, vévodovi a patronovi české země, aby se přimluvil za svůj národ u Boha, pomohl mu od příkoří a zajistil mu spasení.

Vůbec nejstarší zápis písně je dochován v kronice Beneše Krabice z Weitmile z roku 1368, který obsahuje celkem 3 sloky.

Strofická stavba, jazyková stránka, zvlněná melodie a harmonizace této písně ukazují, že spíše vznikla ve 13. století. Zdá se však, že text písně se vyvíjel postupně a jeho prazáklad zřejmě pochází již ze století dvanáctého. Někdy na rozhraní 14. a 15. století přibyly dvě nové strofy: „Ty jsi dědic české země“ a „Maria, matko žádoucí“. V zápise v rukopise litoměřickém z konce 15. století se uvádějí opět nové strofy, mezi nimi sloka obsahující invokaci k ostatním českým světcům. Ty ovšem později ze standardního textu vypadly. Chorál, původně ve staročeštině, dostal svoji finální podobu, užívanou dodnes, zřejmě v 18. –19. století. Přečkal staletí a je nadále pravidelně zpíván, zpravidla na konci nedělní velké mše nebo o významných křesťanských svátcích. V době vzniku Československa existovaly snahy o to, aby se píseň stala národní hymnou.

Svatý Václave!

Svatý Václave,
vévodo České země,
kněže náš,
pros za ny Boha,
svatého Ducha!
Kyrieleison!

Nebeskét' jest dvorstvo krásné,
blazě tomu, ktož tam pójde:
v život věčný,
oheň jasný
svatého Ducha!
Kyrieleison!

Pomoci tvé žádámy,
smiluj se nad námi,
utěš smutné,
otžeň vše zlé,
svatý Václave!
Kyrieleison!

Maria, matko žádúcie,
tys královna všemohúcie,
prosiž za ny,
za křesťany, svého syna!
Kristeleison!

Ty jsi dědic České země,
rač pomnieti na své plémě,
nedajž zahynúti
nám i budúcím,
svatý Václave!
Kristeleison!

Svatováclavský chorál. *Wikipedie* [online]. 13. 2. 2012 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Svatov%C3%A1clavsk%C3%BD_chor%C3%A1l

- 1) Vysvětlí pojmy sdružený rým a refrén.
- 2) Co znamená „kyrieleison“?
- 3) Z jaké doby pochází tato píseň?
- 4) Kdy byla zapsaná?
- 5) Proč se kyrieleison mění ve čtvrté sloce v kristeleison?
- 6) Co je obsahem písně?
- 7) Z které doby je dnešní podoba písně?
- 8) Kdy se píseň užívá?
- 9) Kdy byla navrhována jako vhodná předloha k české hymně?
- 10) Zpívaly se ve středověku i jiné než duchovní písně?

Řešení:

- 1) Sdružený rým – aabb; refrén – opakující se slova na konci sloky
- 2) Pane, smiluj se
- 3) Ve třináctém století, patrně rozvinula starší (z 12. st.) podobu písně
- 4) R. 1368
- 5) Protože sloky byly postupně přidávány a toto je už počestěná verze (na rozdíl od latinské podoby)
- 6) Modlitba ke sv. Václavu, vévodovi a patronovi české země, aby se přimluvil za svůj národ u Boha, pomohl mu od příkoří a zajistil mu spasení
- 7) Dnešní podoba se ustálila v 18. – 19. století
- 8) Na konci nedělní velké mše nebo o významných křesťanských svátcích
- 9) Při vzniku Československa
- 10) Ano, milostné, bojové, lidové – pracovní, o životních dobách..., studentské humorné...